

Roodpootvalken (*Falco vespertinus*) in polder Mastenbroek bij Kampen

door

G. FRANK, A. G. LINDENBERGH en J. VAN DER KAMP

(*Red-footed Falcons (Falco vespertinus) in Polder Mastenbroek near Kampen*)

Op 27 juli 1968 kreeg één van ons bericht van een lid van de Kamper afdeling van de CJN, dat zich in Mastenbroek vermoedelijk een Roodpootvalk bevond. Inderdaad bleek zich ter plaatse — een gewezen tuinderij, omgeven door populieren — een Roodpootvalk op te houden. Op 28 juli werden door ons 2 mannetjes en 1 wijfje waargenomen. Eén mannetje en één wijfje zaten dichtbij elkaar. Het andere mannetje zat 3 bomen verder. Het wijfje maakte een zeer lichte indruk.

Beschrijving mannetje. Snavel grijs met felrode basis. Oogrand donkerrood. Niet opvallend. Vleugels: onder donker, vermoedelijk grijs; boven leigrijs, op de scheiding van arm- en handpennen een lichtere vlek. Broekveren oranje, poten oranje. Onderstaart dekveren: oranje. Rug en kop geheel leigrijs. Borst en buik iets lichter. In zit vleugels even lang als staart.

Beschrijving wijfje. De borst was heel licht isabelkleurig tot wit. In zit waren de vleugels even lang als staart. Rug: grijs, bandering viel niet op. Poten waren licht oranje tot geel.

Afstand waarneming 100 meter. Kijkers: 7 x 50, 8 x 50, 13/40 x 40, 7 x 35.

Dezelfde dag werd contact opgenomen met Dr. C. G. B. ten Kate, die ons uitnodigde de drie balgen van Roodpootvalken uit het buitenland (mannetje, wijfje en juveniel) in zijn collectie te bekijken. Dit gebeurde op 29 juli, waarna de heer Ten Kate met ons mee ging.

Van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders hadden we enige vangkooitjes (gebruikt voor het vangen van Torenavalken) kunnen lenen. Met behulp van deze kooitjes stelden we pogingen in het werk de Roodpootvalken te vangen, daar onze bijzondere belangstelling uitging naar het wijfje, waarvan de kleur niet geheel overeenkwam met de beschrijving volgens de Vogelgids en het „Popular Handbook of British Birds”. Na het uitzetten van het laatste kooitje kwam het wijfje direkt aanvliegen. Een minuut daarna zat ze al verstrikt in de nylon lusjes, die boven op het kooitje met een veldmuis, bevestigd zijn. Eén van de mannetjes kwam aanvliegen, kort voor we bij het kooitje arriveerden. Na het wijfje geringd, gefotografeerd, gefilmd en goed bekeken te hebben, werd dit weer losgelaten (ring 3110.774, Arnhem).

Door de heer R. Kapinga werd nog een ongeringd wijfje waargenomen (afstand 6 m), zittend in de boom voor de woning van de tuinder.

Beschrijving gevangen wijfje: Het wijfje bleek sterk te ruien, waardoor de borst geen egale kleur vertoonde. De bovenkop (kruin) was zeer licht getint met enkele bruine vlekken (zie foto).

De vangpogingen werden voortgezet. Werd het wijfje omstreeks tien uur gevangen, het mannetje volgde om achttien uur. De kleur van het mannetje was wel in overeenstemming met de beschrijvingen in de literatuur, al komt het ons voor, dat deze vogels wat te donker getint zijn weergegeven.

Foto G. FRANK
Roodpootvalk (*Falco vespertinus*), ♀. Mastenbroekerpolder, bij Kampen.

Het gevangen mannetje werd meegenomen naar Kampen en aldaar bekeken door de heren Ten Kate en Koridon. De vogel werd daarna op de vangplaats weer losgelaten (ring 3110.775, Arnhem).

Vangpogingen daarna leverden geen resultaten meer op, alhoewel het aantal Roodpootvalken steeds toenam. De eerste jonge vogel werd vermoedelijk waargenomen op 18 augustus. Op 26 augustus kwam definitief vast te staan, dat het inderdaad een juveniel exemplaar betrof.

Vóór deze datum bleek het verschil tussen jonge Roodpootvalk en Boomvalk erg moeilijk te zien te zijn. Doch aan de hand van gedrag en enkele, zij het minuscule, doorslaggevende kenmerken kwamen we tot een definitieve determinatie. Deze kenmerken waren de volgende: een lichte voorhoofds-vlek (bij de Boomvalk niet); de bij een goede belichting oranje-gele poten. De nek was zeer licht tot wit, waardoorheen ± 3 donkere lengtestrepen liepen (dit was alleen op zeer korte afstand te zien) (Boomvalk geheel donkere nek). Op 8 september werden 8 juveniele ex. gezien.

Voedsel. Dit bestond voornamelijk uit veldmuizen en libellen. De laatsten werden vooral 's avonds bemachtigd. Vanaf een tak vlogen ze in een snel stijgende vlucht omhoog en grepen met één poot een libelle. Het grijpen van (veld)muizen gebeurde op een manier, die vrijwel identiek is aan die van de Torenvalk (*Falco tinnunculus*).

Gedrag van Roodpootvalken. Het gedrag van de valken was vrij (adult) tot zeer (juveniel) agressief tegenover de Torenvalk, welke laatste soort in de polder in groten getale vertegenwoordigd was. De adulte exemplaren achtervolgden een Torenvalk net zolang tot hij zijn prooi liet vallen. Deze werd dan door de Roodpootvalk van de grond gegrepen. Ook werd 2 maal waargenomen, dat mannetje en wijfje samen een Torenvalk de prooi afhandig maakten, wanneer deze laatste nog op de grond zat na een muis geslagen te hebben. Bij de juveniele vogels namen we een veel fellere agressie waar. Eénmaal werd waargenomen, dat een juveniele vogel een vliegende Torenvalk als volgt een muis afhandig maakte: hij stootte in de vlucht 3 x van onderen op de Torenvalk, bij de 4de maal keerde hij zich vlak onder de Torenvalk om en greep de muis vast. Daar de Torenvalk niet losliet, vielen ze samen naar beneden. Op ± 2 meter boven de grond zwenkte de Roodpootvalk plotseling, daarbij de prooi uit de poten van de Torenvalk rukkend! Jonge Roodpootvalken gingen dicht bij Torenvalken zitten, wanneer deze een prooi verorberden. Ze riepen dan zeer hoog (bedelen?).

Overzicht van de waarnemingen. Door bemiddeling van de heer M. J. Tekke ontvingen we alle bij de Commissie voor de Nederlandse Avifauna binnengekomen Roodpootvalkwaarnemingen uit Nederland van 1968 tot 20 oktober.

Polder Mastenbroek: eerste waarneming 25 juli, 1 ♀; 28 juli, 2 ♂♂ + 1 ♀; 29 juli, 2 ♂♂ + 2 ♀♀; 18 augustus, eerste juv; 8 sept, 8 juv; in totaal minimaal 12 ex. (2 ♂♂, 2 ♀♀ en minstens 8 juv). Op 1 oktober nog enkele juv ex. en 1 ad ♀ aanwezig en bij de afsluiting op 21 oktober 1 ♂.

Elders in het land: Oude Mirdum, 28-5, 1 ♂; Lelystad, 2-6, 1 ♀; Schiermonnikoog, 6-8, 1 ♂ en 1 juv; Den Helder 28-8, 1 juv; Lelystad, 31-8 en 1-9, 1 juv; Flevopolder, 1-9, 2 juv; Texel, 1-9, 1 ex, 11-9 en 14-10, 2 juv; Zijpe,

FRANK, LINDENBERGH, v. d. KAMP, Roodpootvalken in Mastenbroek [LIMOSA, 41

NH, 14-9, 1 juv; Nieuwe Pekela, 7-9, 3 juv en 10-9, 1 ♀, 1 ad. en 3 juv; Z. Flevoland, 12-9, 1 ad ♀; W. Terschelling, 27-9, 1 juv; Zierikzee, 12-10, 1 ex.; Oostburg, Z, 13-10, 1 ex.; Z. Flevoland, 20-10, 2 juv.

Vergelijken we hiermee het aantal waarnemingen tot 1968 (in totaal 26), dan menen wij terecht te mogen spreken van een invasie van de Roodpootvalk in dit jaar.

Kampen/Lelystad, 21 oktober 1968.

SUMMARY :

Red-footed Falcons (Falco vespertinus) in Polder Mastenbroek near Kampen.

In this paper details are given concerning observations of Red-footed Falcons in the Polder Mastenbroek near Kampen, Province of Overijssel in 1968. Here the first bird (♀) was seen on July, 25th; 2 ♂♂ and 2 ♀♀ on July, 29th; the first juvenile on August, 18th and 8 juv. on September, 8th, so at least 12 different specimens. On October, 21st still one ♂ was present. One ♂ and one ♀ were caught and released after having been ringed, photographed and filmed. Some details are given about food and behaviour.

For 1968 there are data from the provinces of Noord-Holland, Friesland, Groningen, Overijssel, Zeeland and the new Polders in the former Zuiderzee. In "Avifauna van Nederland" (1962) the Red-footed Falcon was mentioned as a straggler.